

Економічна теорія та історія економічної думки

Видобора Володимир Володимирович

кандидат економічних наук,

доцент кафедри загальної економічної теорії та економічної політики,

Одеський національний економічний університет

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ НОВИХ ІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ: КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

Нові індустріальні країни Латинської Америки характеризуються моделлю «наздоганяючого» розвитку та нестабільним економічним ростом, який супроводжується короткостроковими успіхами, які зрештою, без дієвої державної політики промислового розвитку, змінюються періодами спаду та дедалі більшою залежністю від світової економіки у питанні функціонування фінансового сектору, науково-технологічного прогресу та імпорту сучасних товарів і послуг. Свідченням цього є основні тенденції економічного зростання найпотужніших латиноамериканських країн.

Аргентина на початку минулого століття демонструвала стрімкий ріст економіки, який тривав до 1913 р. Це зростання, найшвидше в Латинській Америці, було зумовлене експортом, особливо сільськогосподарської продукції [1], і супроводжувалося високими (іноземними) інвестиціями та великою імміграцією з Європи. Вражаюче зростання ВВП душу населення Аргентини у 1900–1913 рр. швидко знизилося у період 1913–29 рр., та було спричинено насамперед відсутністю державної підтримки промисловості. Період так званої економічної депресії (1913–1919 р.) був викликаний скороченням іноземного капіталу через грошові обмеження в Європі, посиленням неврожаєм 1914 р., і початком Першої світової війни. З 1917 р. іноземний капітал та експорт відновилися, а ВВП швидко зростав, особливо в обробній промисловості та будівництві [1].

У період 1929–1950 рр. показники зростання Аргентини були низькими: ріст ВВП був негативним (-0,8%) під час Великої депресії, а на рівні 1,7% тримався у 1938-50 рр. Так, Аргентина була прототипом країни ліберального устрою і дуже постраждала від депресії, яка відрізала її ринки збуту від експорту та іноземного капіталу та звела міграцію до мінімуму. В результаті відбулися зміни в довгостроковій економічній політиці, в якій більше уваги приділялося імпортозаміщенню та менше – стимулюванню експорту.

Проте з 1960 р. й надалі спостерігається явне зниження темпів зростання економіки країни, яке тривало до 2000-их років, а після пандемії коронавірусу скоротилися найвищими за понад століття темпами – -9,9% на рік (табл. 1), незважаючи на те, що за перше десятиліття ХХ ст. країні вдалося стабілізувати ситуацію та досягти росту ВВП на рівні понад 10%.

Таблиця 1

Основні показники економічного зростання нових індустріальних країн Латинської Америки у 1960–2020 рр.

Показник	1960 р.	1970 р.	1980 р.	1990 р.	2000 р.	2010 р.	2020 р.
<i>Аргентина</i>							
Річний ріст ВВП, %	5,4	3,0	1,5	-2,5	-0,8	10,1	-9,9
Частка промисловості у ВВП, %	48,3	42,3	41,2	36,0	26,0	25,3	23,3
Рівень заощаджень, % ВВП	30,0	34,0	23,0	16,0	14,0	17,0	19,0
<i>Бразилія</i>							
Річний ріст ВВП, %	8,6	10,4	9,2	-4,4	4,4	7,5	-3,9
Частка промисловості у ВВП, %	28,3	32,2	39,2	33,3	23,0	23,3	17,7
Рівень заощаджень, % ВВП	18,0	21,0	18,0	19,0	14,0	18,0	14,0
<i>Мексика</i>							
Річний ріст ВВП, %	5,0	6,5	9,2	5,2	4,9	5,1	-8,2
Частка промисловості у ВВП, %	25,0	30,6	27,9	26,1	34,2	32,4	31,9
Рівень заощаджень, % ВВП	20,0	22,2	26,0	20,0	21,0	24,0	25,0
Рівень інфляцій, %*	4,9	5,0	26,4	20,0	9,5	4,2	3,4

Джерело: [2].

* Дані по Аргентині та Бразилії за повний аналізований період відсутні.

За аналізований період спостерігається тренд на деіндустріалізацію національної економіки, адже скорочення частки промисловості у ВВП скоротився з 48,3% до 23,3% або в 2,1 рази, що знову ж таки поглиблює сировинне спрямування економіки. Крім того, сукупний рівень заощаджень у ВВП Аргентини у 1960–2020 рр. теж має негативну динаміку, скоротившись у 1,6 рази з 30% до 19%, маючи деструктивний вплив на можливості інвестування в економіку та прискорення її росту.

Бразилія також пережила період швидкого зростання на початку 1990-их рр. після важливих політичних змін, що відбулися в останній чверті ХІХ століття, таких як скасування рабства та утворення республіки. Як і у випадку з Аргентиною, це зростання обумовлено експортом, заснованим на торгівлі сільськогосподарською продукцією (переважно кави, каучуку, цукру), а також програмою громадських робіт, запроваджених урядом. На відміну від Аргентини, це стало відправною точкою періоду швидкого зростання, який тривав до 1980-их років [3; 4].

У період 1913–1950 рр. показники Бразилії були одними з найкращих у Латинській Америці. Особливо слід зазначити, що країна порівняно швидко оговталася від негативних наслідків Великої депресії. Одним із елементів, який цьому сприяв, є програма підтримки виробництва кави, яка мала певний антициклічний ефект кейнсіанського характеру. Стимулювання промисловості шляхом імпортозаміщення було свідомим вибором політики; проте промисловий сектор отримав непряму вигоду від програми підтримки кави і різних стабілізаційних програм, наприклад, захисту, запропонованого численними девальваціями обмінного курсу та тарифів на імпорт.

У другій половині ХХ століття Бразилія пережила прискорення зростання до темпів близько 4%, які в період 1973–1980 рр. були ще вищими. Зовнішні чинники вплинули на економічне зростання в Бразилії в кінці ХХ ст., однак у 1980-х, а також у 1990-х роках внутрішні політичні та політичні фактори обмежили темпи росту ВВП. Так, у 1990 р. темп росту валового

внутрішнього продукту вперше за півстоліття досяг від'ємного значення: - 4,4% на рік (табл. 1).

З початку ХХ ст. країні вдалося змінити негативну динаміку, посиливши ріст до 7,5% у 2010 р. Проте, вплив спалаху коронавірусної інфекції в країні істотно вдарив по здоров'ю та зайнятості населення, принісши негативні наслідки для бразильської економіки, ріст якої у 2020 р. різко впав (річний ріст ВВП сягнув -3,9%). Як і у випадку з Аргентиною у Бразилії набули тенденції до деіндустріалізації, частка промисловості у ВВП за цей період скоротилася з 28,3% до 17,7% (1,6 рази). Водночас, загальний рівень заощаджень у ВВП країни можна вважати відносно стабільним, який у період 1960–2020 рр. коливався у межах 14–21%, піку досягаючи у 1970 р., а найбільшого спаду – у 2000 р. та 2020 р.

До 1910 р. зростання економіки в Мексиці було відносно швидким, але цей процес був перерваний Мексиканською революцією, а потім Великою депресією, першою реакцією на яку було проведення обмежувальної грошової політики. Зростання прискорилося в 1938–50 рр., коли було закладено основу сучасної держави, а комерційне сільське господарство та обробна промисловість ставали новими провідними галузями.

З середини 1950-их р. і до 1980-их р. Мексика переживала тривалий період досить стабільного зростання, який було перервано борговою кризою 1980-их років, що супроводжувалася стрімким ростом інфляції (до 26,4% у 1980 р. та 20% у 1990 р. проти 6,5% у 1970 р.). На початку 1990-их р. економіка країни зростала помірними темпами, хоча ріст знову перервався наприкінці 1994 р., коли вибухнула нова криза, що викликала рецесію 1995 р. У подальші десятиліття Мексика не демонструвала стрімких темпів економічного зростання (ріст ВВП коливався у діапазоні 4,9–5,2%), які стрімко скоротилися у 2020 р. (до -8,2%) у зв'язку з пандемією COVID-19.

Проте, варто відзначити, що на відміну від Аргентини та Бразилії, країна з 1960 р. навпаки спрямована на розвиток промислового сектору економіки, а її частка у ВВП за аналізований період зросла у 1,3 рази – з 25% до 31,9%. До

того ж, порівняно з іншими країнами відзначається також посилення частки валових заощаджень у ВВП, яка теж зросла у 1,25 рази до 25% у 2020 р.

Тож, країнам регіону за рахунок політики індустріалізації, спрямованої на імпортозаміщення вдалося на деякий час досягти економічного зростання, латиноамериканські країни все ж переоцінювали її значення й часто захоплювалися виробництвом низькотехнологічної кінцевої продукції за рахунок зниження можливостей розвитку інших видів виробництва, підпадаючи у залежність від високорозвинених країн. Орієнтуючись на імпортозаміщення певних товарів, виробники хоча й виробляють нову у національному масштабі продукцію, проте не можуть забезпечити виробництво товарів і послуг, нових та конкурентних у глобальному відношенні. У результаті нові індустріальні країни Латинської Америки зіткнулися з низкою проблем, серед яких: високе зростання імпорту (машинне обладнання) на тлі низького експорту продукції; зростання зовнішнього державного боргу; дефіцит бюджету та висока інфляція, що виникли через зростання державних витрат на підтримку промисловості; слабка конкурентоспроможність товарів, захищених державою, на світовому ринку.

Література:

1. Diaz-Alejandro C.F. (1970). *Ensayos sobre la Historia Económica Argentina*, Buenos Aires, Amorrortu Editores.
2. The World Bank (2022). Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>.
3. Merrick, Thomas W. and Douglas H. Graham (1979). *Population and Economic Development in Brazil 1800 to the Present*, Baltimore, Pennsylvania, Johns Hopkins University Press.
4. Villela A.V. and Suzigan W. (1977). Government Policy and the Economic Growth of Brazil, 1889-1945. *Brazilian Economic Studies*, No. 3, Rio de Janeiro, IPEA/INPES.